

Schriften" (str. 47.—71.), dok drugi, naime Flemming, iznaša iz Korana ono što spada na novozavjetnu stvar „Neutestamentliches aus dem Koran" (str. 165.—171.).

Uopće ovo djelo pokazuje veliki mar gg. pisaca pri obrađivanju svojeg temata. Nego mi se ipak čini vrijednim i shodnim nešto primjetiti. A. Meyer u razjašnjivanju Jakovljeva t. zv. Protevangeliuma tvrdi, da anđelove riječi upravljene Mariji (Luka I., 30. i sl.) ovdje drukčije zvuče: „du wirst aus seinem Wort empfangen καὶ συλλήψῃ ἐν λόγῳ αὐτοῦ" (c. il., 2. str. 120.)“ t. j. bez ikakva odnosa sa „Riječju (Verbum)“ Ivanova evandolja. Meyer to tumači timē, da se tuj riječ ima uzeti „als Objekt der Empfängnis" (str. 121.) te pridodaje: „Auch die spätere Vorstellung, dass Maria durchs Ohr und zwar gerade durch gläubige Aufnahme des Engelsworts empfing, liegt hier erst im Keime vor" (str. 121.). Ovaj mi stavak izgleda neopravdan iz susljednog konteksta u Protevangeliumu, pa i iz historičnih podataka, u koliko se odnosni tekst Protevangeliuma može uzeti kao parabolična riječ, što se uvlači počam od četvrtoga stoljeća u kršćansku Crkvu. Nikako se ne može gornji stavak Protevangeliuma svesti na mišljenje, da je Djevica Marija primila Sina Božjega kroz uho ili drugim riječima „po vjeri“, jer sv. Pavao kaže Rimljanima: ἀπαρχὴ πνεύματος ἡμῶν. Prvi od crkvenih pisaca koji rabi „uho“ u takovu smislu jest sv. Efreim Sirski, koji ističe Bl. Djevicu kao onu, kroz čije uho sade milosrđe dobrog, dok opaki izli svoj otrov putem zmije u uho Evino. Još jedna primjetba o Abgarovoj pripovijesti, koju razjašnjuje Stülcken. Vrlo loš utisak čini Stülcken na nas, kad tuj ne spominje ni katoličkih pisaca u prikazu osoba, koje zastupaju bilo kako mišljenje o pravosti (Echtheit) ovoga spisa. Da je Stülcken uzeo u obzir tekovine Dobschützove u pogled svoje tvrdnje, kao da je pismo Krstovo na Abgara tobože služilo kao čari protiv neprijateljske sile n. pr. u vojsci i kod zlih duhova, bio bi nam iznio pozitivnijih i bolje uvjeravajućih dokaza za svoju tvrdnju. Ove dvije primjedbe za mene najupadljivije ni najmanje nijesu kadre omaliti vrijednost i zamašitost Hen-

necke-ova Handbucha, koji se po svemu preporučuje istraživaocima starokršćanske književnosti.

A. L. Gančević O. F. M.

Herodes. Beiträge zur Geschichte des letzten jüdischen Königshauses. Von Dr. Walter Otto, ord. Professor der alten Geschichte an der Universität Greifswald. XIV. + 254 in 8°. Nabavlja se preko nakladne knjižare: J. B. Metzlersche Buchhandlung, Stuttgart.

Jedna od najboljih knjiga povjesnog sadržaja jest monografija prof. Otto-a o judeskoj kraljskoj kući. Pisac je nakanio pružiti čitaocu ne samo golemo gradiivo dali i susljed događaja prema poučnim pravilima. Pod imenom Herodes dolazi više istoimenih osoba. Počevši sa Herodom Askalonskim pa sve do zadnjeg kraljskog pomlatka mi vidimo zgođe i nezgođe ovih vladara važnih u povjesti kršćanstva. Dr. Otto se je potrudio, da djelo ne bude samo za lajke dali i za teologe pa je zato upotrebio svu svoju stručnjačku moć, da djelo bude dotjerano sa svakog gledišta. U knjizi susrećemo bezbroj osvrta na kršćansku prvotnu crkvu. Nećemo se prevariti, ako ustvrdimo, da bi s ovim Otto-vim djelom svi povjesničari koli svjetski toli crkovni morali računati. Judejska kraljevska kuća bila je vazda u uskom doticaju sa rimskim i kršćanskim elementima, te ju stoga pisac posmatra sa političkog, ekonomskog, moralnog i religioznog stanovišta. Na koncu knjige stoje dva registra sa tablom Herodove loze. I ako je ovo djelo namijenjeno za glasnitu „Realencyclopädie des klassischen Altertumswissenschaft" (Stuttgart), to ipak njegovo blago ostaje dostojno čitanja svakog naobraženika, a napose kat. bogoslova.

A. L. Gančević O. F. M.

Novum Testamentum Graece et Latine. Utrumque textum apparatus critico ex editionibus et libris manuscriptorum collecto imprimendum

curavit **Eberhard Nestle**. Editio Quarta Recognita. 1912. Taschenausgabe in 24°; XXXIII. + 657 + 665 str. Stoji: u platnu 3 Mk., a u koži 4.50 Mk. Dobiva se preko: Privilegierte Württembergische Bibelanstalt u Stuttgart-u.

U novije se doba počelo sa svih strana baviti sa proučavanjem sv. Pisma. Svjetovnjaci i klerici se natječu na bibličnom polju. Smijemo li reći, da se napreduje na svim područjima znanosti, to pogotovo smo dužni reći o bibličnom području. Najboljim je svjedokom naslovno izdanje Novoga Zavjeta na grčkom i latinskom upoređice. Eberhard Nestle, vrstni poznavaoč bibličnih nauka, izdao je taj Novi Zavjet sa svom mogućom spremom nepristrane kritike. Ovo izdanje sadržaje čitanja svih važnijih rukopisa Novoga Zavjeta. Okrajne paralele daju stručnjaku prigodu, da si sam stvori sinoptičnu sliku novozavjetnih knjiga. Osvrt na pučku grčinu apostolskih vremena u popratnoj riječi očituje Nestle-a vrijednim i stalnim rukovodiocem po novozavjetnim knjigama. Pošto je ovo izdanje skroz znanstveno i najzgodnije od svih dojakošnjih, to se s punim pravom može preporučiti na osobiti način gg. svećenicima i učenicima bogoslovnih i bibličnih nauka.

A. L. Gančević O. F. M.

1. **Babylon**. Zur Stadtgeschichte und Topographie. Von **Anton Baumstark**. Mit einem Plane und einer Kartenskizze im Text. 34 stupca in 8°.

2. **Constantinopolis**. Abriss der Topographie und Geschichte. Von **Eugen Oberhammer**. Mit einem Plan und einem Querschnitt. 30. str. in 8°.

3. **Athen** von **Curt Wachsmuth**. Mit einem Plan. 36 str. in 8°.

Tri gornje male ali znanstvene

knjižice otiskane su napose iz svjetske „Pauly-Wissowas Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft“, koju izdaje glasovita njemačka knjižara, s nazivom: J. B. Metzlerscher Verlag u Stuttgartu. Knjižice nam dolaze u zgodno vrijeme. Ne moramo samo misliti na sadašnjost pri uzimanju tih djela dati i na prošlost. Tri grada kao što su: Babylon, Carigrad i Atena nekoć su igrali najveću ulogu pri pojavi kulture. Ko ne zna, da je Babylon zbog svoje veličine i bogatstva, jakosti svojih utvrda, sjaja svojih zgrada bio uzorom istočnog velegrada Rimljanima i Grcima? Isto vrijedi za Carigrad i Atenu. U ovim gradovima nalazimo životnu bit pojedinih naroda. Iz njihova orisa upoznajemo stanje starodrevne naobrazbe i vjere. Promjene u životu tih gradova poučavaju nas u našem privatnom životu: sad susrećemo procvat, sad pad misli po tim gradovima. Na koncu čitanja moramo se pitati za razloge tih promjena. Pisci pojedinih knjižica pružaju u najfinijem načinu ono što izdiže te historične gradove, koji opet počinju da se povrate na slavu svoje prošlosti. Svako je djelo obrađeno prema modernim zahtjevima jedne monografije, te stoga bogoslov i filolog nalaze najljepšu građu za unapređenje svojih studija.

V. L. Gančević O. F. M.

Groag Edmund: Aurelianus. (Sonder-Abdruck aus Pauly-Wissowas Realencyclopädie der klassischen Altertumswissenschaft, Bd. V.), J. B. Metzlerschen Verlag, Stuttgart. 74 stupca in 8°.

Život rimskog česara L. Domicija Aurelijana zahvaća jedno od najkritičnijih vremena kat. Crkve. Rođen po svoj prilici u starom Sirmiju na 9. septembra god. 214. ili 215., posveti se vojničkom zanimanju. Sa vojničkom srećom dobije carstvo, u kojem navijesti borbu kršćanstvu. Kršćanski ga pisci nazivaju: *vesanus et praeceps* (Lactantius, *De morte persecutorum*) i *φλὸς πάντων ἀδικημάτων* (Pseudo-Const. Magn. oratio ad syn. 24.). Učeni Groag niže sve poznate događaje za njegova vladanja tako te ne manjka ništa što bi savremena kritika mogla zamjeriti.